

Watervogeltelling in januari 1983

Waterfowl census in January 1983

L. M. J. VAN DEN BERGH

De jaarlijkse midwintertelling werd in ons land tussen 8 en 23 januari 1983 gehouden. De meeste waarnemers telden hun gebied in of rond het voorkeursweekend van 15-16 januari, maar ook van vlak vóór of na de officiële telperiode kwamen nog enkele belangrijke tellingen binnen. De stijgende lijn in het aantal getelde gebieden zette zich ook bij deze telling weer voort. Er werden in totaal van 570 gebieden waarnemingen ontvangen (vgl. figuur 1).

Het weer in januari 1983 was zacht. Er viel in het algemeen weinig neerslag, maar in de week-ends van 8-9 en 15-16 januari kregen veel tellers te maken met natte sneeuw, hagel en regen. Dit heeft de resultaten plaatselijk negatief beïnvloed.

Resultaten

Het zachte weer had tot gevolg dat ons land voor veel watervogels het eindstation was, zodat er van diverse soorten topaantallen werden waargenomen. Doordat er nergens ijs lag, waren alle wateren en polders geschikte verblijfplaatsen voor futen, eenden, zwanen en andere watervogels. Deze gunstige situatie wordt weerspiegeld in de resultaten van de telling, die 1 817 600 vogels opleverde (tabel 1), bijna 400 000 meer dan in januari 1981 en ruim 500 000 meer dan in januari 1982 (van den Bergh 1983). Het aantal getelde gebieden was iets groter dan voorheen. De nieuwe telgebieden bevatten echter relatief veel wateren van geringe oppervlakte, waar zich in het algemeen slechts kleine aantallen vogels ophielden. Rond het IJsselmeer en in het Deltagebied werden in 1983 wat minder gebieden geteld dan in beide voorafgaande jaren; in het Waddengebied lag het aantal telgebieden lager dan in 1981, maar even hoog als in 1982. Langs de Grote Rivieren werden in 1983 meer gebieden geteld dan ervoor.

De watervogels waren in januari 1983 tamelijk gelijkmatig over ons land verdeeld; de grootste concentraties werden geteld in het IJsselmeergebied (458 000), Waddengebied (371 000) en langs de Grote Rivieren (245 000). Het talrijkst waren Wilde Eend (363 000), Smient

(351 000), Meerkoet (257 000) en Kuifeend (229 000), maar van diverse andere soorten werden eveneens zeer grote aantallen gezien. Zo lag het aantal Toppereenden 66 000 hoger dan in januari 1981, toen er bijna 100 000 geteld werden. De hoofdmacht van deze soort (135 000) verbleef in het noordelijke deel van het IJsselmeer. In het aangrenzende deel van de Waddenzee waren 27 000 Toppereenden aanwezig. De Brilduiker was talrijker dan bij de meeste voorafgaande tellingen. Het verschil met januari 1982 bedroeg 10 000, terwijl het getelde aantal 1000 hoger lag dan in januari 1977. Alleen in januari 1973 werden er in ons land meer Brilduikers aangetroffen (21 000).

Dat de grote aantallen van deze beide soorten niet alleen toegeschreven kunnen worden aan vollediger tellingen van het open water van Waddenzee en IJsselmeer blijkt onder andere uit het feit dat de Grote Zaagbek (ook een vogel van het open water) veel minder werd gezien dan in januari 1982. Het verschil bedraagt 22 000. Hetzelfde geldt ook voor het Nonnetje. In januari 1983 werden van deze soort in ons land slechts 1000 vogels geteld, hetgeen 9000 minder is dan in januari 1982. Beide soorten zaagbekken zijn waarschijnlijk ten gevolge van de zeer zachte winter ten noordoosten van Nederland blijven overwinteren.

De Kleine Zwaan verbleef in groter aantal in ons land. Er werden er 8735 gemeld, 1600 meer dan het topaantal in januari 1981. Veel Kleine Zwanen profiteerden van de gunstige overstromingssituatie in de uiterwaarden van de Grote Rivieren, waar er 3500 geteld werden.

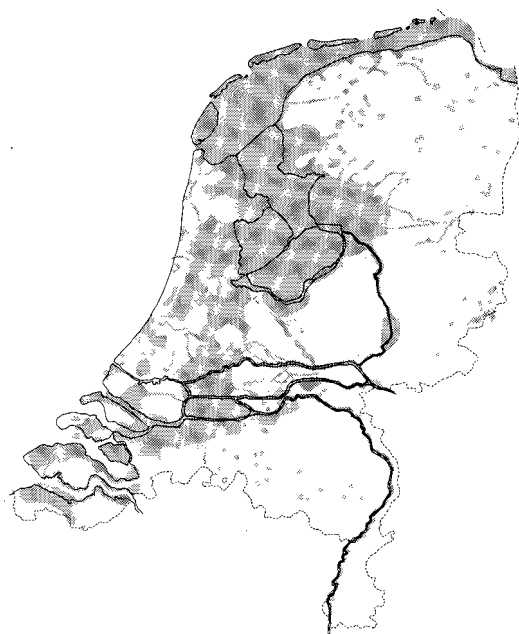
De landelijke cijfers voor Toppereend, Brilduiker, Eidereend, Grote en Middelste Zaagbek hangen sterk af van de volledigheid van de tellingen van het open water van IJsselmeer en Waddenzee. De mate waarin Grote en Zwarte Zeeëend vastgesteld worden, is voorts sterk afhankelijk van tellingen in de Voordelta. Het niet-tellen van enkele gebieden in dergelijke regio's kan sterk van invloed zijn op het landelijke resultaat van de telling.

In figuur 2 zijn het aantal telgebieden en de totale aantallen getelde watervogels in Neder-

Tabel 1. Resultaten van de telling in januari 1983 (zie *Limosa* 56(4): 251 voor kaart teldistricten). *Waterfowl count in January 1983 (see Limosa 56(4): 251 for map of counting districts).*

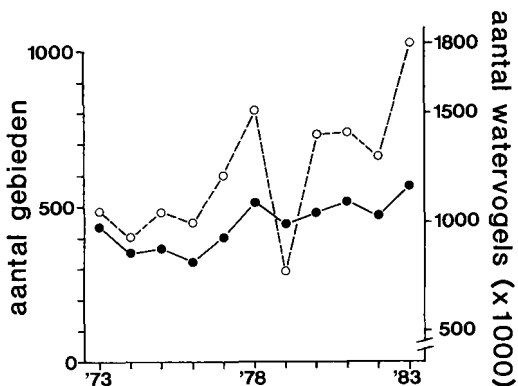
District <i>District</i>	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD	IJm	Gri	Del	Totaal
Aantal gebieden <i>Number of areas</i>	23	47	14	43	25	51	93	51	39	3	29	24	37	91	570
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	5	6	41	24	66	81	230	51	37	0	105	46	105	1286	2083
Fuut <i>Podiceps cristatus</i>	55	231	24	115	91	621	797	510	128	0	124	5169	1051	3437	12353
Knobbelzwaan <i>Cygnus olor</i>	93	623	49	424	130	479	1931	1252	155	0	64	427	2448	522	8597
Kleine Zwaan <i>C. columbianus</i>	66	90	0	636	520	882	160	344	52	0	573	1282	3495	635	8735
Wilde Zwaan <i>C. cygnus</i>	7	98	9	22	16	60	37	13	0	0	4	164	192	6	628
Bergeend <i>Tadorna tadorna</i>	5	59	2	21	4	9	505	35	17	0	65136	212	102	6840	72947
Smient <i>Anas penelope</i>	5421	114857	85	2558	160	6767	54561	17044	1088	0	63982	26702	18392	39007	350624
Krakeend <i>A. strepera</i>	2	89	2	116	3	23	338	367	35	0	31	466	142	643	2257
Wintertaling <i>A. crecca</i>	335	2724	501	1291	1227	654	4269	2661	1080	46	14850	840	4324	7261	42063
Wilde Eend <i>A. platyrhynchos</i>	15866	30091	13152	15411	7725	7224	39935	24886	15639	3563	46341	16255	69286	58023	363397
Pijlstaart <i>A. acuta</i>	11	41	0	97	2	4	53	19	9	0	5697	21	375	8194	14523
Zomertaling <i>A. querquedula</i>	0	10	0	0	0	0	7	0	0	0	7	0	9	0	33
Slobeend <i>A. clypeata</i>	160	543	2	212	57	59	1115	1878	589	0	310	106	142	3012	8185
Krooneend <i>Netta rufina</i>	0	0	0	2	0	1	0	6	0	0	0	1	1	0	11
Iafeleend <i>Aythya ferina</i>	390	813	146	142	106	1605	3109	1703	1535	0	185	58246	31739	2514	102233
Witoogeend <i>A. nyroca</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
Kuifeend <i>A. fuligula</i>	1020	4003	79	235	553	3079	12760	3818	1806	0	2096	173657	7539	18525	229170
Toppereend <i>A. marila</i>	3	19	0	3	6	0	2303	0	0	0	26905	135021	0	1	164261
Eidereend <i>Somateria mollissima</i>	0	0	0	0	0	0	41	1	0	0	138638	18	8	247	138953
IJseend <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	5	0	9	30
Zwarte Zeeëend <i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	3217	2	0	477	3698
Grote Zeeëend <i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	140	0	0	0	140
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	19	12	38	14	4	111	215	53	25	0	423	10850	44	2110	13918
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	32	146	0	62	2	25	126	14	5	0	20	345	172	54	1003
Middelste Zaagbek <i>M. serrator</i>	0	88	0	0	0	0	57	2	0	0	281	6	2	2419	2855
Grote Zaagbek <i>M. merganser</i>	278	581	16	106	26	56	604	62	13	0	308	5459	420	277	8206
Waterhoen <i>Gallinula chloropus</i>	198	185	25	134	409	677	2090	977	770	39	119	61	1147	1809	8640
Meerkoet <i>Fulica atra</i>	4445	12794	1139	6327	3716	7236	34970	22929	6095	0	1900	22439	103549	29179	256718
Zwaan <i>Cygnus spec.*</i>	0	1	0	4	0	15	4	0	0	0	0	0	0	0	24
Zwemeend <i>Anas spec.*</i>	0	39	0	123	0	76	35	0	4	0	0	250	0	25	552
Duikend <i>Aythya spec.*</i>	0	0	0	0	0	0	800	0	0	0	0	0	0	0	800
Totaal <i>Total</i>	28411	168143	15310	28079	14823	29744	161053	78627	29082	3648	371473	458050	244684	186512	1817639

* niet gedetermineerd *not identified*

Figuur 1. Overzicht van de getelde gebieden in januari 1983.
Areas counted in January 1983.

land in 1973-83 gegeven, terwijl figuur 3 de aantalsontwikkeling van Smient en Wilde Eend toont en figuur 4 die van Kuifeend en Tafeleend. Voor de Smient valt de stijging van de aantallen ten dele samen met een toeneming van het aantal getelde terreinen in de veenweidegebieden van Friesland en Noord- en Zuid-Holland. Voor onze vier grote teldistricten (Wadden, IJsselmeer, Grote Rivieren en Deltagebied), waar de jaarlijkse verdeling van telgebieden vrij stabiel is, zijn de getelde aantallen Smienten voor de

Figuur 2. Aantal getelde gebieden (●) en watervogels (○) tijdens de midwintertellingen in 1973-83. *Number of areas (●) and waterfowl (○) counted in January 1973-83.*

midwintertellingen van 1973-83 in tabel 2 weergegeven. Afgezien van jaarlijkse verschillen in relatie tot het al of niet optreden van vorstperiodes blijkt het beeld dat hieruit ontstaat niet overeen te komen met de landelijke aantalsontwikkeling zoals in figuur 3 weergegeven. Zowel in het Wadden- en IJsselmeergebied als in het Deltagebied is er geen opwaartse trend. Langs de Grote Rivieren is de soort echter duidelijk toegenomen.

Terwijl bij de Smient de twee koude winters van 1979 en 1982 in de tabel te herkennen zijn aan de kleine aantallen, toont de Wilde Eend zich winterharder. De geringe terugval van het aantal Wilde Eenden in beide jaren correspondeert overigens met een kleiner aantal gebieden dat toen is geteld. Uit de telresultaten van de laatste jaren blijkt dat de getelde winterpopulatie van de Wilde Eend in ons land tussen 350 000 en 450 000 vogels ligt. Aangezien een aantal wa-

Vrouwte IJscend, 4 januari 1984, Lauwersoog (Arnoud van den Berg).
Female Long-tailed Duck Clangula hyemalis.

Tabel 2. Aantallen Smienten (afgerond) in de districten Wadden (WD), IJsselmeer (IJ), Grote Rivieren (GRi) en Deltagebied (Del). *Numbers of Wigeon (rounded) in Wadden Sea area (WD), IJssel Lake (IJ), Rijn-IJssel-Maas area (GRi), and Delta, SW. Netherlands (Del).*

Jaar	WD	IJ	GRi	Del
1973	17 000	2 200	1 300	31 000
1974	65 000	13 000	1 500	30 000
1975	77 000	39 000	3 000	73 000
1976	40 000	29 000	3 300	23 000
1977	38 000	35 000	3 000	57 000
1978	111 000	30 000	8 000	36 000
1979	7 000	100	2 900	64 000
1980	23 000	48 000	4 700	61 000
1981	76 000	15 000	8 600	41 000
1982	2 200	1 000	12 000	52 000
1983	64 000	27 000	18 000	39 000

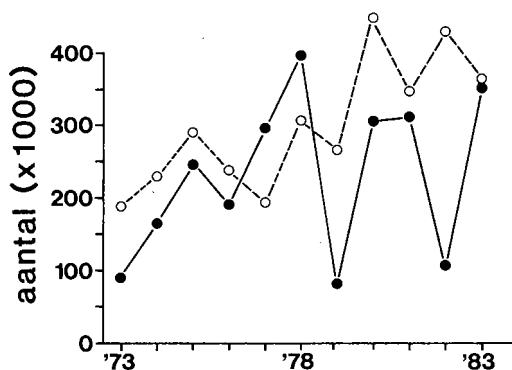
terrijke gebieden in Nederland niet geteld wordt (figuur 1) mag worden aangenomen dat er in werkelijkheid meer dan een half miljoen Wilde Eenden bij ons overwinteren.

Interessant is de aantalontwikkeling bij Kuifeend en Tafeleend. Van beide soorten overwinteren de grootste aantallen in districten waar vrijwel jaarlijks integrale simultaantellingen worden uitgevoerd, zodat het beeld betrouwbaar is. De Kuifeend is meestal met zo'n 100 000 vogels in ons land aanwezig met een top van 229 000 in januari 1983. Alleen in het IJsselmeergebied werden al 174 000 Kuifeenden geteld. Grote aantallen Kuifeenden blijken met name op te treden in zachte winters (zoals 1982/83, maar ook in 1980/81 en 1976/77). Anders lijkt dit te zijn bij de Tafeleend. Na een sterke terugval in januari 1979, toen het zeer koud was, bereikte het aantal in 1983 een niveau dat nog beneden dat van de zachte maand januari 1977 bleef. Sinds 1973 is het aantal in ons land overwinterende Tafeleenden echter vrijwel onveranderd gebleven.

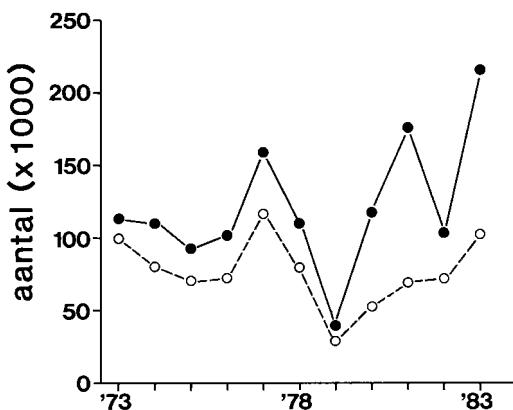
Deze voorbeelden onderstrepen het belang van de jaarlijkse midwintertellingen. Wij hopen dan ook dat alle medewerkers in de toekomst op dezelfde enthousiaste wijze aan deze tellingen blijven deelnemen. Alleen op die wijze is het namelijk mogelijk om steeds op de hoogte te blijven van het wel en wee van onze watervogels en een bescherming en beheer van soorten en gebieden op een verantwoorde wijze te doen plaatsvinden. Een woord van dank aan alle medewerkers is hier dan ook zeker op zijn plaats.

Summary

In this paper the results of the waterfowl census in January 1983 in the Netherlands are given. Total number of waterfowl amounted to 1 817 600 birds (570 areas, cf. fig. 1). Most numerous species were Mallard, Wi-

Figuur 3. Aantal Smienten (●) en Wilde Eenden (○) in ons land tijdens de midwintertellingen in 1973-83. *Numbers of Wigeon (●) and Mallard (○) counted in January 1973-83.*

Figuur 4. Aantallen Kuifeenden (●) en Tafeleenden (○) in ons land tijdens de midwintertellingen in 1973-83. *Numbers of Tufted Duck (●) and Pochard (○) counted in January 1973-83.*

geon, Coot, and Tufted Duck (tab. 1). Goosander and Smew were less numerous than in 1982, most probably as a result of the mild winter of 1982/83. A synopsis of the numbers of areas and waterfowl (fig. 2), Wigeon and Mallard (fig. 3), and Tufted Duck and Pochard (fig. 4) for 1973-83 is given. Of the four large counting districts an upward trend in Wigeon numbers was only found for the area of the Grote Rivieren (tab. 2).

Literatuur

VAN DEN BERGH L. M. J. 1983. Watervogeltellingen in januari 1981, maart 1981 en januari 1982. *Limosa* 56: 249-257.

L. M. J. van den Bergh, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Postbus 46, 3956 ZR Leersum

Ontvangen voor opname 20 november 1984